



## Egy trilógia második kötete

Gáspár Ferenc: *Galeotto*,  
Coldwell Art Könyvkereskedelmi Bt.,  
2019.



**Bakonyi István**  
(1952, Székesfehérvár)  
irodalomtörténész,  
József Attila-díjas

Két esztendővel a *Janus* után megjelent a tervezett trilógia második kötete, a *Galeotto* is. Miként az előző könyv élén, itt is sajátos a borító: a regény főhősének neve van fölül, és alatta a szerzőé... Játshatunk a gondolattal: mint a versekkel kapcsolatban szokás megjegyezni, hogy „a vers írja a költőt”, talán itt is hasonló esetről lehet szó. Az biztos, hogy Gáspár Ferenc helyenként „belebújik főalakjának bőrébe”, anélkül azonban, hogy teljesen azonosulna vele. Ráadásul *Galeotto* mellett ezúttal is kiemelt szerepe van *Janus*nak, aki a történet tényleges idejében már nem él, hiszen az első oldalon látható évszám 1478, akkor a költő már hat éve halott. Mindez azonban gyakorlatilag mellékes, ugyanis a történetre jellemző az időbeli ugrálás, a gyakori idősíkváltás, a filmekre emlékeztető vágástechnika.

Hasonlóan a *Janushoz*, ezúttal is elmondhatjuk, hogy a valós történelmi háttér mellett igencsak fontos szerepet játszik az írói fantázia, és bizonyos értelemben a nimbuszdöntés is. Ez úgy mutatkozik meg, hogy valamennyi szereplő gyarlóságát, emberi-erkölcsi hiányosságait föl tárja Gáspár Ferenc. Teszi ezt úgy, hogy közben leleplezi a reneszánsz kor bonyolult viszonyait,

az egyház bűneit, az inkvizíció kegyetlenségét, az erőszak megnyilvánulásait, az erkölcstelenséget. Ugyanakkor benne van a regényben a kor kultúrája, a valódi újjászületés igénye, a gondolat szabadságának oly sok megnyilvánulása.

Nehéz lenne elmondani a történetet, hiszen az előbb említett időprobléma következtében nagyon gyakran azt veszi észre az olvasó, hogy egy megkezdett epizód félbeszakad, valami egész más következik térben és időben, hogy aztán később az író visszavezessen korábbi pontokhoz, történésekhez. Az alkotó képzelet, a fantázia különös játékaival leszünk gazdagabbak. Üdvös lenne, ha a legifjabb nemzedék olvasmányélményévé válna ez a könyv, hiszen élményszerűen mesél egy olyan korról, amely egyébként tananyag az iskolában. Főként pedig azért, mert emberközölsébe hozza az irodalmi és történelmi alakokat, a maguk személyiségük teljességében.

*Galeotto* jelmondata: „...halandónak születünk és a vég már kezdettől fogva ott lebegett a fejünk felett.” Ennek tudatában él és kalandozik, szolgálja Mátyást, keveredik szerelmi kalandokba, teszi kockára életét, vagy éppen

raboskodik az inkvizíció velencei börtönében. És mindenekelőtt: ennek jegyében is barátja az első nagy magyar költőnek. Ennek jegyében száll szembe a pápai hatalommal is, és ily módon hirdet olyan tanokat, amelyek tulajdonképpen a reformációt előzik meg. „...azt írtam, hogy aki normálisan él, eljuthat az üdvösséghez. Nem kell Rómába zarándokolni, sem bűnbocsátó cédulákat venni, mint ahogy én tettem ifjúkoromban...” – vallja a történet elején, és azt is hozzáteszi a hajdan még nem püspök Janus nyomán, hogy „hívó soha nem lehet poéta.” Mindez persze aligha nevezhető igaznak, de igencsak jellemzi ama kor felfogását. Más kérdés, hogy Gáspár Ferenc olvasatában a pécsi püspökre sem a mély hit volt a legjellemzőbb... És persze hozzátehetjük, hogy a reneszánsz kori pápák egynémelyikére sem. Így nyer a műben is más megvilágítást Galeotto tisztább és humánusabb képlete.

Érdeemes beszélni Gáspár Ferenc történelem-felfogásáról, illetve arról, hogy miképpen gondolkodik a történelmi regényről. Az ő gyakorlatában a múlt legfőképpen eszköz ahhoz, hogy vérbő, huszadik és huszonegyedik századra is vonatkoztatható, izgalmas cselekményű, fordulatossá, váratlan mozzanatokban gazdag történeteket meséljen el. Közben a líraiság sem hiányzik belőle. Megjelennek idézetek Janustól, az egyéb versbetéteket pedig – miként az előző regényben is – Diószegi Szabó Pál írta. Ám megfontolandó a könyv szerkesztőjének, Berka Attilának az a megállapítása, hogy ez a mű „Gáspár Ferenc lírai ars poeticája.” Valóban: a mélyben meghúzódik némi líraiság is, és ez nem a jelzett versekre, hanem az író szemléletmódjára vonatkozik.

Újdonság mindenképpen, hogy belép a történetbe Kampó, Mátyás táltosa, aki különféle varázslatokat végez. Gyakran általa mozgatja a cselekményt az író, ezzel is összefügg, hogy

sokszor a valóság és az álom határán mozog minden, és az is megesik, hogy az álmok az uralkodóak. Hasonlóképpen olyan fogalmak és minőségek is a középpontban állnak, mint a halál, az elmúlás, a hit és hitetlenség, a szerelem. És persze a kegyetlenség, a gyilkosság, a kínzás vagy éppen a török veszedelem.

Alapgondolat a szabadság és a rabság kérdése is mind Janus, mind Galeotto számára. A korlátok persze ellentmondanak a humanista felfogásnak és a két gondolkodó szellemiségének is. Mindezek főként azokból a dialógusokból derülnek ki, amelyek a különböző (múltbeli) időkben hangoznak el közöttük. Itt jegyzem meg, hogy ahogy a *Janusban*, itt is mai nyelven szólalnak meg a figurák, és ez a helyenként föllelhető stílusbeli durvaságokra is vonatkozik. Gáspár szóhasználatára tehát végképp nem jellemző az archaikus gyakorlat. A már említett időbeli „cikázás” nem zárja ki, hogy figyeljünk a belső történésekre, a jellemrajzra, és egyáltalán: a remek korfestésre, a milió élvezetes érzékeltetésére. A kalandos cselekmény, a 15. század levegője lenyűgözi az olvasót. És talán éppen ez a bonyolult és sokszálú történeteszés járul hozzá a mind teljesebb korrajz bemutatásához.

Megismerkedünk az emberi gyarlósággal és esendőséggel, még a király bemutatása közben is. Hiszen Mátyásra is jellemző a kegyetlenség és az igazságosság, az emberi vágyak és kétkedések összessége. Ez jellemzi a főhőst is. A történet végén így vall: „...Kampóval ellentétben én mindig tudtam, ki vagyok. (...) itáliai humanista, Janus Pannonius legjobb barátja, (...) a Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv és más jelentős művek bevezetőjének a szerzője...”

Őt állítja a középpontba Gáspár Ferenc regénye. Várjuk a Mátyásról szóló folytatást.

**Bakonyi István**